

TEMA BROJA: PRAVDA I RATNI ZLOČINI

SISTEM PODRŠKE ŽRTVAMA I SVEDOCIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Strateški prioritet reforme pravosuđa

Mario Krešić *UNDP glavni tehnički savjetnik za pravosuđe i voditelj projekta*

Neki od svjedoka su izjavili da nisu znali ko je ko u sudnici

Deklaracija Ujedinjenih naroda o temeljnim načelima pravde za žrtve kaznenih djela i zloporabe moći iz 1985. godine, označila je promjenu perspektive prema položaju žrtve u kaznenom postupku, što je utjecalo na unaprjeđenje kaznenopravnih sustava u mnogim državama. Sustav podrške žrtvama i svjedocima u Hrvatskoj razvija se kroz zajednički projekt Programa Ujedinjenih naroda za razvoj i Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske. Model se oblikovao na temelju iskustava Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju i država članica Europske Unije. Skupština Vijeća Europe u svojoj rezoluciji 1784 (2011) iz siječnja 2011. godine, prepoznala je važnost projekta i pozvala sve države u regiji da slijede model te razvijaju sustave podrške. Projekt je započeo istraživanjem UNDP-a iz 2007., koje je ukazalo na potrebu osnivanja ureda za podršku žrtvama i svjedocima u sudovima. Preko 80 posto sudaca smatralo je da bi bilo korisno pripremiti svjedoke za svjedočenje bez ulaženje u sam iskaz svjedoka. S druge strane za 95 posto ispitanih svjedoka nije bio ponuđen kontakt s organizacijama koje bi mogle pružiti praktičnu ili psihološku pomoć, a 69 % ispitanika koji nisu imali kontakt s takvim organizacijama smatrali su da bi im takav kontakt bio koristan. Oko 95 posto ispitanih svjedoka čekalo je na davanje iskaza u sudskim hodnicima, gdje su se mogli susresti s optuženicima. Neki od svjedoka izjavili su da nisu znali tko je tko u sudnici. Nakon provedenog istraživanja, razvoj novog sustava postao je strateški prioritet te je uveden u Akcijski plan za provedbu Strategije reforme pravosuđa i Nacionalni program za zaštitu i promicanje ljudskih prava. Osnovano je i vladino povjerenstvo nadležno za razvoj sustava koje trenutno radi na izradi Nacionalne strategije za podršku žrtvama i svjedocima. U cilju institucionalizacije sustava promijenjen je pravni okvir. Izmjenama Zakona o sudovima omogućeno je osnivanje odjela za podršku u sudovima, Sudskim poslovnikom detaljno je uređeno funkcioniranje odjela, a sudskim pravilnicima županijskih sudova definirane su pozicije službenika podrške. Za funkcioniranje sustava podrške u sudovima važne su tri razine: odjeli u sudovima, Ministarstvo, Povjerenstvo.

Odjeli za podršku žrtvama i svjedocima uspostavljeni su u sedam županijskih sudova – Zagreb, Split, Osijek, Rijeka, Vukovar, Sisak i Zadar. Odjeli pružaju podršku u suđenjima za sva kažnjiva djela, uključujući i suđenja za ratne zločine. Odjeli funkcioniraju kao dio sudske uprave i za svoj rad odgovaraju predsjedniku suda. Osim u županijskim sudovima, odjeli pružaju podršku u općinskim i prekršajnim sudovima (na primjer u slučajevima obiteljskog nasilja). Budući da su prostorni uvjeti u sudovima vrlo ograničeni, provedeni su nužni infrastrukturni radovi kako bi se osigurala prostorije za urede službenika i čekaonice, koje su zatim opremljene. U svakom od sedam ureda zaposleno je po dvoje službenika za podršku. Nakon izbora najboljih kandidata u posebno pripremljenom natječajnom postupku, novi djelatnici su prošli trening i pripremu za budući rad u sudu. U radu odjela sudjeluju volonteri pod nadzorom i prema uputama službenika podrške. Nakon odabira, volonteri pohađaju obvezni trening, a kao članovi Udruge za podršku žrtvama i svjedocima, odgovaraju za svoj rad sukladno Zakonu o volonterima. Trenutno je aktivno oko 87 volontera, a ukupno je kroz program volontiranja prošlo 215 volontera. Odjeli pružaju praktičnu, emocionalnu i informativnu podršku. Već od trenutka primanja poziva svjedok se može obratiti službenicima odjela putem telefona ili osobno. Nakon dolaska na sud službenici odjela i volonteri pričekat će svjedoka na ulazu u zgradu suda i smjestiti ga u zasebnu čekaonicu gdje će im pružiti odgovore na sva pitanja vezana uz sudski postupak te objasniti što ih sve čeka u sudnici. Prema potrebi službenik ili volonter će otpratiti svjedoka i provesti vrijeme s njim u sudnici. Kada završi s davanjem iskaza, svjedoka će se informirati gdje može potražiti psihološku pravnu ili drugu vrstu pomoći. Svaki odjel ima katalog nevladinih organizacija i institucija kojima se svjedoci mogu obratiti za potrebnu pomoć. Do sada su odjeli pružili podršku za preko 6.000 žrtava i svjedoka.

Posebno ustrojeni sektor u Ministarstvu pravosuđa je nadležno za strateško upravljanje i koordinaciju, upravni nadzor nad radom odjela podrške u sudovima, edukaciju i psihološku superviziju službenika podrške. Sektor je i dalje nadležan za pomoć svjedocima iz Hrvatske ili izvan Hrvatske kad je takva podrška predmet zamolbe za međunarodnom pravnom pomoći, a ti se poslovi ne mogu obaviti od strane odjela za podršku žrtvama i svjedocima na sudovima.

Vladino povjerenstvo za praćenje i unaprjeđenje sustava podrške žrtvama i svjedocima nadležno je za izradu strateških dokumenata i praćenje njihove provedbe. U povjerenstvu sudjeluju predstavnici ministarstava (resori pravosuđa, unutarnjih poslova, zdravstva, socijalne skrbi i obitelji), Vrhovnog suda, Državnog odvjetništva, Ureda za ljudska prava, stručnjaka za pitanja žrtava i svjedoka, te nevladinih udruga.

Za uspješno funkcioniranje sustava, od posebne je važnosti edukacija i informiranje o pravima i podršci žrtvama i svjedocima. Treninge o pravima i podršci žrtava i svjedoka, za koje su razvijeni posebni moduli (pravni, psihološki i praktični aspekt) prošlo je oko 300 polaznika (sudaca, sudskih savjetnika i policijskih službenika). U cilju informiranja o pravima žrtava i svjedoka uspostavljena je WEB stranica, izrađene su brošure i plakati dostupni u sudovima i policiji, a 2009. godine provedena je medijska kampanja pod nazivom „Bez svjedoka nema pravde“.

Budući razvoj sustava trebao bi obuhvatiti daljnje širenje podrške na sve županijske sudove, te uspostavu sustava podrške u policiji i državnom odvjetništvu.

1 Projekt provodi UNDP, a financiran je od UNDP-a, BCPR-a, MDGF-a, OESS-a, Kraljevine Nizozemske i SAD-a. Projekt se provodi u dvije faze (2008-2009 i 2010-2011) a dosad je u razvoj sustava uloženo 1,4 M USD.

2 <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta11/ERES1784.htm>

3 Odjele za podršku u Zagrebu, Osijeku, Vukovaru i Zadru, UNDP je uspostavio 1.5.2008. godine, a Ministarstvo pravosuđa ih je preuzelo krajem 2009. godine. Odjele za podršku u Rijeci, Splitu i Sisku UNDP je uspostavio od 1.1.2011. godine, a prema sporazumu s Ministarstvo pravosuđa bit će preuzeti krajem ove godine.

4 <http://zrtveisvjedoci.pravosudje.hr>. Stranica se nalazi unutar službene stranice Ministarstva pravosuđa www.mprh.hr